

UDK: 721:694.5

Pojavnost arhitekturne membrane iz lesenih lamel

The phenomenon of architectural membrane made of wood lamellas

avtor asistent mag. **Peter MAROLT**, u.d.i.a., Fakulteta za arhitekturo, Zoisova 12, SI - 1000 Ljubljana

izvleček/Abstract

Pri izvedbi fasadnega ovoja je poleg uporabnega vidika lesa pomembna predvsem njegova časovna in duhovna komponenta. V sodobni arhitekturi si stojijo nasproti izolacija in zasebnost ter vplivi okolja. Poudarjen je fenomen dvojne opne, notranje, osrednje lupine in zunanje polprosojne membrane iz lesenih lamel. Zunanja ločuje javno od zasebnega, zamejuje zaseben prostor, rabi kot izolativni plašč. Prestreza padavine in poglede v notranjost objekta. Poudarjena sta zamisel dvojne opne v vernakularni arhitekturi in pomen lesa kot humanega materiala. Na nekdanje lesene kladne stene ostaja le še spomin, debelina za fasadni plašč uporabljenega lesa se zmanjšuje. Les kot material za izvedbo zunanje opne zakriva hladno armiranobetonsko steno. Ostaja sopotnik bivališča in njegove duhovne razsežnosti. Spoštovanje pomena izročila lahko daje kvaliteto tudi sodobnemu oblikovanju.

In the paper, beside the applicative aspect of wood used in the construction of an elevation hull, its time and spiritual components have been stressed in the first place. In contemporary architecture, isolation and privacy are confronted with environmental influences. The article examines the phe-

nomenon of a double membrane - the interior central shell and the exterior semi-transparent membrane made of wood lamellas. The later represents a barrier that separates the public sphere from the private premises, it delineates the private space and serves as an insulating mantle. It intercepts meteorological impacts and other people's glimpses into the interior of a building. I point out to the probable origin of the concept of a double membrane in the vernacular architecture and to the significance of wood as a humane material. Onetime heavy timber walls remain only a memory and the thickness of wood used for the construction of elevation mantle diminishes nowadays. Wood as a material for the construction of the exterior membrane can conceal a cold reinforced concrete wall. It remains a roommate of a dwelling and its spiritual dimension. The respect of the importance of legacy could improve the quality of the contemporary design.

Ključne besede: arhitektura, konstrukcija, les, tradicija, duhovnost, lesene lamele

Keywords: architecture, structure, wood, tradition, spirituality, wood lamellas

1. Kompleksnost bivalnega okolja

Od nekdanj različenega razumevanja notranjega in zunanjega prostora po mnenju Fistra (1999, str. 83) prehajamo do celovitega upoštevanja prostora kot bivalnega okolja, skupaj z njegovimi praktičnimi, časovnimi in duhovnimi sestavinami.¹ Na tem mestu poudarjam predvsem drugi dve komponenti, saj sem mnenja, da nanju često pozabljamo. Duhovnost daje življenju vrednost, pravo barvo. Je del civilizacije, kulture, kulturnega izročila, zrcalo časa in prostora, kar velja tudi za arhitekturo. Arhitektura pomeni znanost, umetnost in filozofijo. Duhovna komponenta kot esenca umetnosti, sopotnik, bistvo življenja, nadčutno, presežek, je (odlično) izhodišče ideje za izoblikovanje arhitekturnega prostora, konstrukcija pa to tudi dejansko omogoča izpeljati. Stavbarstvo (arhitektura) je pravzaprav umaterializirana oblika ideje o prostoru. Cerkevna arhitektura, prav tako tudi nekatera posvetna, postaja danes vedno bolj asketska, poduhovljena in meditativna. Prostor duhovnosti lahko naj-

¹ Fister govori o cerkvenem stavbarstvu, zadeva pa velja tudi v splošnem.

demo tudi ob/v nekaterih sodobnih, minimalistično oblikovanih domovanjih. Les ostaja sopotnik bivališča in njegove duhovne razsežnosti. Pri iskanju izhodišč, predvsem pa za lažje razumevanje sodobne arhitekture, se velja opreti tudi na izročilo tradicije in preučiti pomen lesa kot človeku domačega materiala.

2. Spremenjen namen, poenostavljeni detajli

V vernakularni arhitekturi so nekdam na "rantah" ali na ob stavbo prislonjenem kozolcu sušili koruzo. Cevc (1993, str. 138, 173) omenja recimo Drežnico in Kostrivnico. Danes lesene, gosto ena do druge položene letve, rabijo kot element, ki delno zakriva pred sončnimi žarki in pogledi. Zamenjala sta se tako namen kakor tudi izvedba. Oblikovanje sodobne, ali vsaj "trendovske" arhitekture, se nagiba k minimalističnemu oblikovanju, očiščenemu "odvečnih" detajlov, kar se kaže tudi na licu stavbe, ki je tudi v primeru opne iz lesenih lamel danes običajno očiščena nekdanjih tesarskih detajlov - lesnih zvez.

Navpični koli, zarinjani v tla, so ena najpreprostejših konstrukcij. Mednjo so lahko vpeta polnila. Ta so nekdam posnemala tudi preplet, kot ga še danes poznamo iz načina pletenja košar ali košev. (Juvanec, 1990, str. 213). Detajli, to velja tudi za lesne zveze, so se pri sodobno oblikovani arhitekturi spremenili, predvsem pa poenostavili. Neometan preplet je nekdam prepuščal nekaj zraka in svetlobe, danes ga nadomešča "preplet" svetlobe in sence.

3. Težnja po varnosti

Osredotočil sem se tako na sakralne kakor tudi na posvetne stavbe (stalna bivališča kakor tudi na bivališča, ki se uporabljajo občasno), ki se od okolja ločujejo s polprosojno opno, a se

hkrati prek nje z njim tudi povezujejo. Dodatna (lesena) opna je logična posledica premočnih, nezaželenih dražljajev, ki generirajo iz okolja, in zaščita pred njimi. Za bivališče stanareč od nekdam značilni težnja po varnosti in zasebnosti. Dodatna opna poudarja to težnjo. Zanju je namreč značilno, da danes postajata še bolj izraziti. Nagonska težnja po varnosti je ena najmočnejših motivacij pri človeku. Po Schwartzu, ki ga citira Musek (1993, str. 80-84), med osebne vrednote poleg varnosti sodi tudi tradicija.

4. "Polprosojna" fasadna opna

Drugačen odnos do duhovnosti se danes izkazuje v večji odprtosti arhitekture. Masivne dele stavbe predvsem v razvitejšem delu sveta nadomeščajo lažji elementi in dematerializirane steklene površine, leseni zasloni, s čimer arhitektura dobiva lahkotnejši izraz. (Marolt, 2001b, str. 262). Dematerializirane ploskve tudi navzven poudarjajo človekovo odprtost za sprejemanje sveta okoli sebe, medtem ko leseni zasloni poudarjajo večjo željo po zasebnosti. (Ti dve, na videz nasprotni si rešitvi, se običajno dopolnjujeta.) Z dodatno opno omogočimo večjo zasebnost.

Lesene elemente - lamele je mogoče uporabiti za oblikovanje "polprosojne" (fasadne) membrane, ki deluje podobno kot okenska zavesa in omogoča pretok le delu informacij iz okolja. "Zavesa" iz lesenih lamel je vmesnik med svetnim in svetim. Ovoj iz lesenih lamel predstavlja polje, ki razmejuje javni od zasebnega prostora, deli množstvo informacij, ki izvirajo iz okolja, in tišino. Simbolno ponazarja vmesni prostor med materialnim in duhovnim svetom. Igra vlogo sita, ki zaustavlja odvečno, nepotrebno iz okolja.

Tla evangeličanske kapele sprave Rudolfa Reitermanna in Petra Sasenrotha na Bernauer Straße v Berlinu, ki stoji na mestu porušene cerkve in hkrati na mestu območja nekdanjega berlinskega zidu, so sestavljena iz zmesi phane ilovice in drobcev opeke, za ojačitev rabijo lanena vlakna. Notranja "lupina" je enake sestave in debela dobrega pol metra. (Stegers, 2001, str. 73). Tla vmesnega prostora med obema obodnima stenama so iz litega asfalta.² Tako sta prostora simbolno ločena tudi z izborom pohodnih površin. Konstrukcija v tlorisu ukrivljene stene iz butane glinice pomeni harmonijo oblike in materiala. Po mnenju Fischerja, ki ga citira Stegers (2001, str. 73), glina in opeka v simbolnem smislu tu pomenita sveto zemljo.

Zunanjo opno kapele sestavljajo lesene stojke in grede iz borovine in zavesa iz pokončnih lamel lesa kanadske duglazije. Od vremenskih vplivov "posrebrena" zunanja arhitekturna membrana daje objektu nove likovne razsežnosti (ibidem, str. 73).

5. Odločitev za uporabo lesa

Čemu bi se pri oblikovanju sodobnega fasadnega plašča (iz lesenih lamel) kot druge, zunanje opne odločili za les? Les je naraven material. Najbolj cenjena gradbena lastnost lesa je, da ga lahko vgrajujemo vzdolžno in da lahko prenaša razpetine, ki jih ni mogoče premostiti z drugimi naravnimi materiali. (Juvanec, 1999, str. 9). V območjih, ki so poraščena z gozdovi, je priročen material. Leseno konstrukcijo je lahko izdelati, sestaviti. Les je tudi enostavno površinsko obdelati (Juvanec,

² Kar postaja že skorajda pravilo pri oblikovanju sodobnih meditativnih prostorov.

1999, str. 11). Od sonca in dežja posiveli les na zunanjšini objekta, kakor tudi sicer od let in vplivov okolice potemneli les znotraj objektov, pomenita likovno - estetsko kvaliteto, ki jo lahko nudi le naraven material, kakršen je les. Opaž na osenčeni, oziroma (delno) zaščiteni površini, z leti na svoji površini zaradi izpiranja in luženja pridobi paleto tonov in daje vtis akvarelirane slikarske ploskve. Po svojih tonih spominja na odpadlo jesensko listje. Barvni toni nezaščitenega lesa se prelivajo od transparentne oranžne, prek okra, temno rjave, nadiha modrovijolične, do temno sive, skorajda črne, kakor da bi hkrati uporabili več industrijskih lužil za les na isti površini. (Treba si je le vzeti čas in se ozreti navzgor, pod napušč starejšega skednja ali kozolca.) Pomembna je združljivost lesa z drugimi naravnimi materiali. Kot pravi Juvanec (1999, str. 11), les v kombinaciji s kamnom deluje naravno. Za les velja, da je human material (ibidem, str. 9). Tudi na dotik je prijeten.

6. Fazni prehod v zasebnost

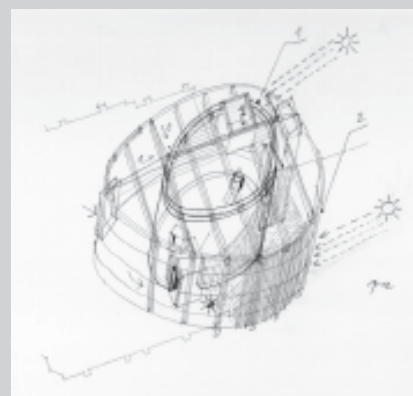
V primeru, da poizkušamo na kratko opredeliti razvoj fasadne odprtine - okna, lahko rečemo, da se je ta od nekdanj majhnega okna, odprtine³ povečala, se v 20. stoletju tudi izrazito znižala in hkrati močno podaljšala (vedutno okno). Takšno okno pomeni prehodno fazo v zasebnost, saj izloča neljube poglede na okolico, zato pa omogoča pogled na zanimiv izsek krajine. Sedanja faza razvoja na

poti k ponovni zasebnosti je polprosojna fasada, zavesa iz lesenih lamel. Po najbolj črnem scenariju naj bi temu sledila zadnja faza, ki bo pomenila popolno izoliranost od okolja, samozadostnost. Glede na trenutno pot arhitekture je seveda sprejemljivejši razvoj v smeri omenjene polprosojne fasade in dvojnega fasadnega plašča. To pomeni razvoj (konstrukcije) enotne zunanje fasadne opne - "zaslona", za katero stoji notranja - konstruktivna stena, ki jo odpiramo glede na danosti (želje) in potrebe posameznega uporabnika. Večja zaprtost oziroma odprtost sta seveda odvisni od konkretnih danosti okolja.

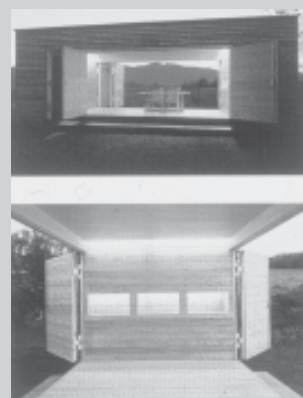
Globalizacija vodi tudi do osiromašenja bivališča kot duhovne vrednote, kjer poslej vsakdo živi bolj ali manj sam zase (Trelcat, 2000, str. 109). Zapiranje v varen (lesen) ovoj je torej logična posledica geopolitične, ekonomske in tehnološke globalizacije, kulturnih izmenjav in interakcij. Izhod iz (duhovne) krize je iskanje zatočišča, varnosti znotraj lupine, podobno kot to velja v naravi za polža in polžjo hišico. Domovanje je s temi pojmi danes morda še bolj povezano kot do nedavna⁴ (Marolt, 2000, str. 242).

7. Večplasten pomen plašča iz lesenih lamel

"Preplet" lesenih letev lahko, simbolno gledano, označuje preplet svetnega in svetega. V vizualnem smislu polprosojna lesena opna izloča pogled na "sive cone" okolja in pomeni ščit pred nezaželenimi pogledi. V resnici je ambivalentne narave. Hkrati ločuje in povezuje oba sve-

□ Reitermann / Sassenroth: kapela sprave na Bernauer Straße, Berlin, 2000 (vir slike: avtor)

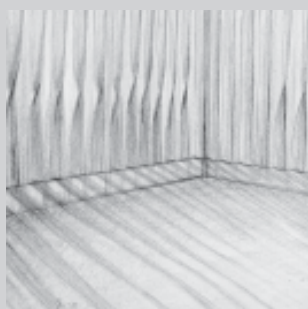
□ BEHF Architekten: Zatočišče ("zunanja soba"), Arlsdorf, Avstrija, 1998. Objekt tlorisnih izmer 3 x 9,12 m, ki je v uporabi občasno, kot zatočišče (telesa in duha). (vir slik: Pierer, H. Holzbau in Kärnten. Proholz Kärnten, Celovec)

3 Kamen je omogočal le premoščanje manjših razpetin, medtem ko so bile odprtine v lesenih konstrukcijah majhne predvsem zaradi čim manjših toplotnih izgub (tudi steklo je prišlo kasneje, nadomeščale so ga preparirane kože), saj se v vseh prostorih nekoč ni kurilo. Zato pa je lesena notranjščina morala dati vtis toplote, za bivanje prijetejnega prostora.

4 V času turških vpadov je cerkveni prostor za kmečki živelj tudi dejansko pomenil zatočišče telesa in duha.

□ Baumschlager, Eberle: hiša v Lochau-u; zrak kot izolator, ločitev zasebnega. (vir slike: AW 175)

□ Karl Schuster: "Prostor premišljevanja" (vir slike: avtor)

□ Marcus Wespi, Jerome de Meuron, hiša v Fawil-u, Švica
Zastrta vhoda partija - zunanja opna iz horizontalno nameščenih letev, izolativno steklo za njo (vir slike: Häuser 2/2001)

tova. Posvetno (*profanum*) ločuje in hkrati nevidno povezuje z zamejenim (s svetim) prostorom (*fanum*-om). Latinska beseda *sanctus* (sveto) je po Kocjančiču (1999, str. 53) povezana z besedo *sancire*, ki pomeni omejiti, zgraditi, zaobjeti.

Lesen zaslon poleg simbolno - uporabne vrednosti postaja oblikovalsko izhodišče arhitekturnega projekta. Rabi kot dekorativen element, kot senčilo pred sončnimi žarki v poletnih mesecih. Predstavlja strukturirano fasadno ploskev, ki meče senco v notranjost, v vmesni, "tamponski" del pred vstopom v bivalni del. Takšna oblikovalska rešitev je kompromis med javnim in zasebnim. Fasadna opna deluje kot celična membrana, ki podnevi prepušča v vmesni del le prečiščeni del informacij in prepolovljeni del sončnih žarkov, ponoči pa navzven prepušča del umetne svetlobe iz notranjosti, zaradi česar objekt deluje kot svetilo, oporna, orientacijska točka v temi.⁵

Arhitekta Baumschlager in Eberle sta pri enodružinski hiši v Lochau-u, v Vorarlbergu, v sosednji Avstriji, zaradi izkoriščanja pasivne sončne energije, z zrakom kot izolatorjem, uporabila dvojno fasadno opno. Z zasenčitvijo notranje površine je preprečeno njeno prekomerno pregrevanje. Glede na to, da je objekt sicer v veliki meri obdan s steklenimi površinami, prezračevani leseni zunanji obod hkrati preprečuje poglede v notranjost in tako nudi zeleno zasebnost. Naklon lamel se po višini fasade postopno spreminja. Vzdolžno nameščene lamele se maksimalno razprejo v višini kapa.

Takšna, z dvojno opno zaključena stavba, tako enodružinska hiša kakor tudi cerkveni objekt, pravzaprav predstavlja celico z bogato (duhovno) sredico, vmesnim prostorom in ovojem, lupino, ki to jedro ščiti.⁶

Karl Schuster zasnuje prostor, ki meri 5,4 x 4,8 m in je osvetljen z neonsko lučjo, spodaj zaključen z asfaltnimi tlemi, na obodu pa z izolativnimi stekli. Za temi stoje vertikalne, torzijsko zvite letve iz žaganega lesa, ki s sencami, ki jih mečejo, dajejo prostoru meditativni karakter (Sowa, 2000, str. 58). Prostor, ki je brez opreme, ima isti pomen kot nevtralnno zasnovani meditacijski prostori (glej tudi Groß, 2000, str. 67). Treba ga je razumeti kot objekt, ki ga uporabljamo začasno in lahko pomeni prostor duhovne sprostitve ob domovanju pa tudi kot prostor na povsem drugi lokaciji.

8. Sožitje različnosti

Les je pojem domačnosti. Kot tradicionalen material pomeni pojem navezanosti na nek material, dobrino. Je materialni izraz danosti, ki nam jih ponuja narava. Skala kot trden material, je v tej zvezi, simbolno gledano, simbol božje mogočnosti. Izhajajoč iz različne narave tradicionalnih materialov, živega, vedno delujočega lesa in kamna, trd(n)ega, neživega produkta narave, izhaja tudi njuno sožitje, ki se kaže tudi v dvojni opni in njeni naravi.

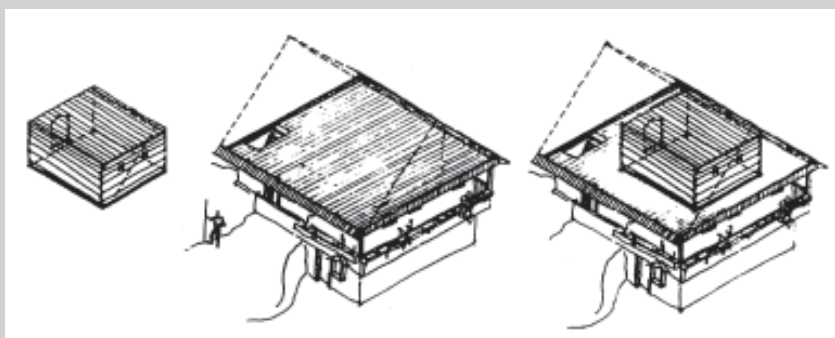
Zunanji leseni obod je prva bariera, ki ločuje nezamejen in notranji prostor, a ne postavlja končne ločnice, pač pa uporabnika pripravlja na

⁵ Tako oblikovana fasadna opna na neki način nadomešča reflektorske luči, ki ponoči osvetljujejo slovenske baročne cerkvice.

⁶ Nekdaj je polje vmesnega prostora zapolnjevala debela konstrukcija. Z naprednejšo tehnologijo, drugačnim načinom gradnje je prišlo do dvojne opne in vmesnega prostora, ki bi ga sicer pri večjem oddmiku lahko uporabili za "vzporedne" oziroma stranske prostore.

□ Peter Fister: planšarska hiša na Veliki Planini
(vir risbe: Fister, P. (1986) Umetnost stavbarstva na Slovenskem. CZ, Ljubljana.)

□ Leseno jedro iz tramov. (Borut Juvanec: Samostojna kašča v bivalnem objektu.) (vir risb: Les 7-8/1988)

vstop v prostor z drugačnim pomenom in predstavlja mehko ločnico med dvema prostoroma.

Različna narava osrednjega plašča in zunanje membrane zaradi različnega zaznavanja posameznega ovoja ustvarja bipolarnost. Medtem ko osrednji plašč daje vtis "statičnega", trdnosti, zunanja opna daje vtis vibrantnega, mehko delujočega "zaslona" iz lesenih letev, ki zaradi različnega, menjajočega se položaja sonca, sončnih žarkov in s tem spreminjajočih se senc, deluje kot dinamična, stalno spreminjajoča se komponenta prostora. V simbolnem pomenu dvojnosti in hkrati neločljive enotnosti opni ne moreta ena brez druge, če naj bi ostali eno. Ločujeta duhovni od čutnega sveta, a se prek zunanje membrane z njima hkrati tudi povezujeta. Takšna arhitekturna membrana je hkrati povezovalni in ločevalni element med interierjem in eksterierjem, med svetim (posvečenim) prostorom in zunanjim svetom.

9. Kulturno izročilo

Na Daljnem vzhodu origami - umetnost zgibanja papirja, ikebana - umetnost oblikovanja cvetličnega aranžmaja, obredno pitje čaja, ureje-

vanje (kamnitega) vrta, pomenijo človekovo duhovno življenje, ukvarjanje z njimi pomeni vzpostavitev notranjega ravnotežja. Takšna duhovnost ni ločena od življenja, pač pa je življenje samo. Duhovno in duhovnost pravzaprav prihajata iz posvetnega. (Sveto) izročilo prednikov (in odnos do istega) je na Japonskem bistveno bolj živo kot to velja recimo za Evropo in ostaja del kulture v najširšem pomenu besede. Iz živega izročila prihaja tudi odnos do danosti bivanja, do bivališča, uporabe naravnih, humanih materialov (lesa), do humane zasnove doma in notranje ureditve. Izročilo pomeni stik s tradicijo.⁷ Spoštovanje pomena izročila lahko daje kvaliteto tudi sodobnemu oblikovanju.

10. Špekulacija z izvorom ideje

Planšarska hiša na Veliki Planini vsebuje osrednji del, pastirjevo biva-

lišče in obod, ki ga zapira streha, položena na nizko vertikalno ploskev. Vmesni prostor je staja, pod katero prenoči drobnica.⁸

Z zornega kota vrednot, pomena za kmeta, je zanimiv fenomen nekdanje samostojne kašče v bivalnem objektu. Kašča je tu samostojen prostor znotraj podstrešnega dela objekta. Lesena prizma iz tramov je položena na tramove strešne konstrukcije - poveznike. Ima pod in strop, vhod in dve, visoko nameščeni zamreženi okni na nasprotni strani. Okrog nje je prostor, kjer zrak prosto kroži. Ta "tampon" premikajočega se zraka pomeni zaščito pred vročino, preprih omogoča zračnost znotraj kašče (Juvanec, 1988, str. 218).

Žito in drugi pridelki so za človeka od nekdanj pomenili preživetje. Odnos do njih in duhovnost, povezana z njihovim pridelovanjem, sta bili zato od nekdanj stalnica človekovega bivanja. Do objektov za njihovo spravilo, donegovanje, je imel človek od nekdanj spoštljiv odnos (Marolt, 2001a, str. 102). Mimo uporabnega vidika tudi v duhovnem pomenu, v pomenu vrednot, pomen kašč, žitnic ni zanemarljiv. V našem primeru je kašča sicer v podstrešnem delu stavbe, pa

7 Z izročilom je povezana tudi nekdanja splošna "zapoved", modrost, da je treba drevesa posekati pozimi, ko le-ta počivajo, imajo v sebi najmanj vode, drevesnih sokov. Ko se ta les posuši, je kvalitetnejši, obstojnejši, trajnejši kot današnji umetno sušeni in ne glede na letni čas in lunine mene posekan les.

8 Pojem ovčic v religiji figurativno označuje vernike.

vendar na nek način tudi v jedru bivališča (življenja). Nasprotno lahko kašča ravno zaradi vrednosti, ki jo ima za kmeta, in iz varnostnih razlogov, stoji recimo nekaj deset metrov stran od bivališča, saj bi eventualni požar v nekdanjo slamo kriti domačiji, lahko v njenem osrednjem delu stoječo kaščo prav tako uničil.⁹ Kmet bi tako ostal brez imetja. V kaščah so namreč ponekod poleg žita sušili tudi meso, mesne izdelke, v njej so hranili moko, volno, obleko (dokumente) in celo denar (Juvanec, 1988, str. 217).

Prebivalci še danes ponekod za zimo nasekana drva zložijo ob fasado svoje hiše tako, da so jim čimbolj pri roki, so bolj suha in jih ni treba posebej zaščititi pred padavinami ali odkopavati izpod snega, saj so pod nadstreškom, hkrati pa skupaj z zrakom, ki ostaja v vmesnem prostoru med steno in zloženimi drvami, delujejo tudi kot toplotni izolator. Iz tega izhaja tudi ideja za sekana, preparirana (bukova) "drva" kot oblogo, zunanjo, izolativno opno sodobne enodružinske hiše.

11. Sklep

Sodobne arhitekture, ki uporablja lesene lamelne membrane, ne bi bilo brez nekdanje gradnje preprostega kmeta in niza generacij, ki so negovale gradnjo v lesu. Tehnično smo danes leseno konstrukcijo nesporno sposobni izvesti. Spoštovanje pomena izročila pa daje gradnji z lesom kvaliteto in ji dodaja vrednost. Odnos do kulturnega izročila pomeni tudi odnos do danosti bivanja, do bivališča, uporabe in oblikovanja lesa, do humane zasnove doma in notranje ureditve. Na nekdanje lesene kladne stene ostaja le še spomin, de-

belina za fasadni plašč uporabljenega lesa se zmanjšuje. Les kot material za izvedbo zunanje opne zakriva hladno armiranobetonsko steno in rabi hkrati z zračnim tamponom kot izolacijska plast. Prestreza padavine in poglede v notranjost objekta. Predvidevam, da bomo tudi v prihodnosti sledili razvoju (konstrukcije) enotne zunanje fasadne opne - "zaslona", za katero bo stala notranja - konstruktivna stena, ki jo bomo še naprej odpirali glede na danosti, želje in potrebe posameznega uporabnika. Lesena opna torej ostaja sopotnik bivališča in njegove duhovne razsežnosti. □

literatura

1. **Cevc, T.** 1993, Slovenski kozolec. AGENS, Žirovnica.
2. **Fister, P.** 1999, Vloga sakralne arhitekture v prostoru. *Sakralna arhitektura v slovenskem prostoru - danes* 81-90. Pozoj, Velenje.
3. **Groß, G.** 2000, Multireligiöse Räume. *Kunst und Kirche* 2/2000, str. 66-71.
4. **Juvanec, B.** 1988, Kašča na Slovenskem. *Les* 40/7-8: 217-221.
5. **Juvanec, B.** 1990, Arhitektura in les: detajli. *Les* 42/7-8: 213-220.
6. **Juvanec, B.** 1999, Lesena montažna gradnja v slovenskem kulturnem prostoru. *Gotove hiše v Sloveniji*. Priloga revije *Les* marec 1999: 9-14.
7. **Kocjančič, G.** 1999, Sveti prostor - prostor simbola. *Sakralna arhitektura v slovenskem prostoru - danes* (str. 49-60) Pozoj, Velenje.
8. **Marolt, P.** 2000, Domicile as a Shelter of Body and Soul. *Proceedings of the XXVIII IAHS World Congress on Housing, Abu Dhabi*: 239-251.
9. **Marolt, P.** 2001a, Sveto na pragu tisočletja. *AR* 1/1: 100-109.
10. **Marolt, P.** 2001b, Arhitektura sakralnega prostora tu in danes v Sloveniji - sveto v sakralnem in profanem. (magistrsko delo), Fakulteta za arhitekture, Ljubljana.
11. **Musek, J.** 1993, Osebnost in vrednote. *Educy*, Ljubljana.
12. **Sowa, A.** 2000, Denkraum, une boîte à penser. *L'Architecture d'aujourd'hui* 328: 58-59.
13. **Stegers, R.** 2001, Eine Geschichte hinter Lamellen. *Architektur Aktuell* 3: 66-75.
14. **Trelcat, S.** 2000, L'intime à l'oeuvre. *L'Architecture d'aujourd'hui* 328: 109.

anketa meseca

▶▶▶ nadaljevanje s strani 51

kacijo za naše študente. V kratkem bomo objavili stran višje strokovne šole tudi na svetovnem spletu.

Obiskalo nas je skupaj 64 kandidatov, od tega 53 interesentov za redni in 11 interesentov za izredni študij. Interesentom smo poleg informativnega gradiva nudili ustne in slikovne informacije o predmetniku, vsebini predmetov, posebnostih študija, predstavili dosedanje izkušnje predavateljev in študentov ter interna gradiva za študij, ki jih pripravljajo naši predavatelji. Sodeč po anketi, so bili obiskovalci z informacijami zelo zadovoljni.

Darinka KOZINC,
ravnateljica

SLŠ Nova Gorica. Poklicno in strokovno šolstvo, z izjemo nekaterih poklicev, preživlja krizo, ki ima različno podobo v posameznih okolišjih. Nova Gorica s svojo obmejno lego je gotovo zelo občutljivo področje. Ob vstopu Slovenije v EU meje ne bo več in bitka za prevlado bo neusmiljena. Nikakor ni zanemarljiva bližina Furlanije z močno lesarsko proizvodnjo in velikimi kadrovske potrebe. Ali bo šolsko ministrstvo znalo voditi dovolj subtilno šolsko politiko v tem prostoru, bo pokazal čas. Na SLŠ Nova Gorica smo z različnimi prireditvami skušali opozarjati nase v javnosti, še zlasti pa smo bodočim dijakom prikazali

nadaljevanje na strani 64 ▶▶▶

⁹ Nevarnost prihaja od ognjišča in isker, ki bi utegnile ta požar povzročiti.